

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS AZ ÉSZAKI TÁJ GYEPES TERÜLETEIN

Tóth Sebestyén

Dolgozatomban röviden azt mutatom be, milyen gondok, problémák jelentkeznek az északi táj gyepes területein a környezetgazdálkodás alapelvei érvényesítésekor.

A közép- és kelet-európai országokban - köztük hazánkban is - igen nagy a bizonytalanság abban, hogy milyen legyen a mezőgazdaság tulajdonosi szerkezete és a termőföld hasznosítás aránya a művelési ágak és a termelési ágazatok között. Ugyanakkor egyre kevesebb és kevesebb ember talál megélhetési lehetőséget a mezőgazdaságban.

A jövőépítés koncepcióinak kialakításakor segítségül szolgálhat a "Hegyvidékek európai karta"-ja, amely hangsúlyozza a mezőgazdasági és legeltetésre alkalmas területek megőrzésének fontosságát és azt, hogy a hegy-dombvidékeken a mezőgazdaság modernizálását sajátos eszközökkel kell megvalósítani. A karta aláhúzza e területeken a családi gazdaságok és az önálló gazdálkodók szövetkezetei támogatásának fontosságát, különösen olyan kezdeményezések esetén, amelyek hozzájárulnak a környezet megőrzéséhez, védelméhez és fejlesztéséhez (SZAKÁL 1996).

Ebből egyértelművé válik, hogy a karta szelleme szerint a vidéki térségek csak akkor tölthetik be létfontosságú feladataikat, ha a mezőgazdaság a gazdasági és szociális funkcióin kívül teljesíti a természettel szoros kapcsolatban álló környezeti funkcióiból adódó feladatait is. Ezek főként a táj megőrzésére, gondozására és szebbé tételére irányulnak.

Az utóbbi években, országunkban és az északi tájon is bekövetkezett változások, valamint az Európai Unióhoz való csatlakozás időpontjának fokozatos közeledése indokolja, hogy mind a kutatásban, mind az oktatásban, mind pedig a családi gazdaságok, valamint a mezőgazdasági vállalkozások tevékenysége kialakításakor új szemléletre térjünk át. Ez a szemlélet a környezettel való gazdálkodás elveinek érvényesítését jelenti úgy a szántóföldeken, az erdészeti területeken, mint a gyepterületeken is.

Mit értsünk adott esetben a környezetgazdálkodás alatt?

A szakirodalomban (MADAS 1985) a környezetgazdálkodás alatt a környezetnek hosszabb távra szóló szabályozott hasznosítását, tervszerű fejlesztését és hatékony védelmét érti, a természet dinamikus ökológiai egyensúlyának tartós fenntartásával, fejlesztésével együtt, figyelembe véve a társadalom reális igényeit.

A gyepes hosszabb távra szóló szabályozott hasznosításának kialakítása napjainkban még késik. Az északi tájon a legeltethető állomány jelentős mértékben lecsökkent, a megmaradt állományok elaprózódtak. A privatizációs folyamat során a gyepes nem az

állattartó családok és gazdálkodók tulajdonába mentek át. Ennek következtében megkezdődtek a gyepművelési ágából való területkivonások. E folyamat főbb indokai:

- a gyep tulajdonosa nem rendelkezik legeltethető állatállománnyal, ilyenek tartásához nincsenek meg, és nem is tudja saját erőből megteremteni a feltételeket;
- a tulajdonos rendelkezik istállóval, ólakkal, stb., de az állattenyésztési ágazatok veszteséges volta miatt nem vállalkozik állattartásra;
- a gyeptulajdon szántó melletti elaprózott területen található, így a terület bérbeadása sem jöhet szóba;
- a megtermelt gyepszénia jövedelmezően nem értékesíthető;
- a tulajdonos meglévő gépparkja optimálisabb kihasználásához szükség van a tulajdonában, bérletében lévő szántóterület növelésére tábla és családi gazdaság szintjén egyaránt;
- se rövid, se hosszú távon nem kapja meg a gyeptulajdonos annak biztosítékát, hogy a természetgazdálkodás iránti kedvező hozzáállását a társadalom megfelelő díjazással ismeri el;
- a gyep szántóvá alakítása esetén viszont olyan aranykoronával jellemezhető területhez juthat, amely biztosítja az állami támogatás igénybevételét.

Az ilyen művelési ágváltozások mindenképpen veszélyeztetik vagy gyérítik a fennálló ökoszisztémákat, ugyanakkor megváltoztatják a térség vízgazdálkodási és talajvédeltségi helyzetét, infrastruktúra igényét s ezeken keresztül az erőforrások fenntartható fejlődés igényei szerinti hasznosításának lehetőségeit. Az elterjedten alkalmazott ilyen jellegű művelési ágváltozások a hegy-dombvidéki területeken megnövelik nemcsak a saját gazdaságon belüli, hanem a szomszédos gazdaságokra áttérjedő környezeti károkozás veszélyét is. A szabályozott területhasználással éppen a szabályozatlanság miatt gondok vannak és lesznek a jövőben is.

A gyepok tervszerű környezetfejlesztéséről napjainkban alig beszélhetünk. A fejlesztés kibontakoztatásához hiányoznak az agrár- és környezetpolitikai döntések és a gyeptulajdonosok fejlesztésbeni érdekeltségének a biztosíttósága. Ezek hiányában a gyepgazdálkodás bármely területén nehéz olyan tudatos gazdálkodást megvalósítani, amely a KTM (VERES 1992) szerinti környezetgazdálkodást biztosítja. Ez ugyanis feltételezi a természeti javak és erőforrások, a technikai és technológiai, valamint a tudományos adottságok és lehetőségek ismeretét és az ezekkel való tudatosan tervezett gazdálkodást. Ezzel szemben a valóságban a tulajdonolt gyepterület lecsökkenése, az állatfaj-váltás a területen, a területek esetenkénti állatokkal való túlterhelése máris veszélyforrásként jelentkezik. Tömörödik a gyepok talaja, fellép a túllegeltetés (juli-, kecske- és libaállományok esetében). Ezt követően felerősödnek az eróziós folyamatok,

növekszik az elfolyó víz mennyisége, különösen a fejtőkön megfogyatkozik a csapadékokból hasznosítható víz mennyisége, ami előbb utóbb a növényállomány átalakulásához és a hozamok csökkenéséhez vezet.

Irodalom

MÁDAS A.: 1985. Ésszerű környezetgazdálkodás a mezőgazdaságban. Budapest; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

SZAKÁL F.: 1996. Új európai tendenciák az Európai Tanács tevékenysége és dokumentumai alapján. A falu. Budapest; XI.évf. 1.sz. 9-19.

VERMES L.: 1992. Tájékoztató a Földművelésügyi Minisztériumnak a környezetoktatással kapcsolatos álláspontjáról. Budapest.

THYLL SZ.: 1996. Környezetgazdálkodás a mezőgazdaságban. Mezőgazda Kiadó, Budapest; 407.

Szerző: Dr. Tóth Sebestyén tud.osztályvezető

GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutató Intézete, Kompolc